

اصول محاکمات جزائی

ضابطین عدلیہ

در تکب یا متهم از فرار یا مخفی شدن موافق مقررات قانونی باید بعمل آید وظایف ضابطین عدلیہ از زمان وقوع جرم شروع شده و خانمہ آن وقتی است کہ دعوی برای طرح و اقامہ شدن بمحکمہ فرستادہ میشود و فاسفہ تاسیس و تشکیل این قوہ آمادہ نمودن مقدمات محاکمہ و تسہیل کار محکمہ است بتوضیح و تقریب اینکہ چون وقوع جرمها از حیث محل و مکان و زمان مختلف است و مدعیان عمومی کہ وظیفہ دار اقامہ دعوی جزائی هستند ممکن نیست در ہر واقعہ و حادثہ حاضر و ناظر باشند و ادلہ دعوی را کہ اقامہ و تعقیب آن بعهدہ آنان واگذار شدہ چنانکہ باید و شاید جمع آوری نمایند بنا بر این در شہرہا علاوہ بر مستنطقین کلا تتریہا کہ مامور حفاظت و دسیدبان عمومی هستند و بواسطہ مامورین جزء و افراد تابعہ خود مجمع اخبار و مرجع اطلاعاتند و احاطہ بیشتری بہ وقایع و حوادث جاریہ در ہر محل دارند همچنین نایب - الحکومہ ہا در قصبات و مرکز بلوکات و کد خدا ہا در قری و دہات و افسران امنیہ در نقاطیکہ آبادی وجود ندارد در ضمن ماموریت اداری اداء این وظیفہ قضائی نیز بعهدہ آنان مفوض گشتہ و از مساعدين مدعیان عمومی و ضابطین عدلیہ قرار دادہ شدہ اند برای اینکہ بمحض اطلاع یافتن از وقوع جرمی در ہر نقطہ و محل حاضر شدہ اقداماتی کہ بعضاً از وظایف مستنطق و مدعیان عمومی است انجام دهند تا نکات و دقایقی کہ برای طرح و اثبات دعوی جزائی لازم است تفویض نشود و چون تحقیقات انسان مؤثر در محاکمہ است میباید اقدامات مزبورہ با کمال بی غرضی انجام یابد و کشف اوضاع احوالی کہ بر نفع یا ضرر متهم است نبا

تعقیب جرم و دعوای جزائی دارای حالات و اطوار مختلفہ است کہ ہر یک از دیگری متمایز و متفاوت است ولی در نتیجہ و مقصد متحد میباشد چہ در مرحلہ اولی تحقیق از وقوع جرم و حفظ آثار و علائم آن و اینکہ مجرم کیست و جلوگیری از فرار و مخفی شدن او لازم است و پس از آنکہ امور فوری و فوری تامين و تثبیت گردید در مرتبہ دوم تفحص از چگونگی و کیفیت جرم و نظر در ماہیت آن و شنیدن گواہی گواہان و جمع آوری ادلہ و تشخیص اینکہ جرم واقع شدہ از نوع خلاف یا جنحہ یا جنایت است و آیا ادلہ کافی برای محاکمہ متهم هست یا نیست و بکدام محکمہ امر رسیدگی باید ارجاع گردد پیش خواهد آمد حالت سیم دعوی جزائی آنستکہ متهم یا مرتکب را در پیشگاہ محکمہ حاضر کردہ تقصیر او را علنا باو اعلام مینمایند و پاسخ های او را شنیدہ رسیدگی میکنند قیام بوظایف اول و ثانی از تکالیف ضابطین عدلیہ است کہ می باید در انجام آن ہر یک در حدود اختیاراتی کہ قانون معین کردہ اقدام نمایند فرق بین ضابطین مزبور با ضابطین اداری آنستکہ ضابطین اداری مأمور حفظ امنیت و آسایش عمومی هستند مکلفند از وقوع جرائم قبلاً جلوگیری کردہ مراقب افعال و اعمال اشخاص شریر و بی باک باشند و در اجرای این ماموریت تابع و مطیع نظامات و قواعد اداری هستند اما ہمینکہ از مساوہت و مراقبت آنان نتیجہ منظورہ حاصل نگردید و جرمی واقع شد تعقیب آن از وظایف ضابطین عدلیہ است بنا بر این ضابطین عدلیہ (چنانکہ در مادہ ۱۹ قانون اصول محاکمات جزائی تعریف شدہ) عبارتند از مامورینی کہ مکلفند بہ تفتیش جرائم (خلاف و جنحہ و جنایت) و با اقداماتی کہ برای جلوگیری

که هنگام تحریر مقاله بعمل آمد اشخاص و مامورین دیگری نیز بر حسب قوانین و نظامات از ضابطین عدلیه محسوب اند نهایت آنکه ماموریت آنان راجع بجرمها مخصوص دره وارد معین است که اینک ذکر میشود

۱- در ماده ۸ قانون تشکیلات راه آهن مصوب ۱۲ مرداد ۳۱۴ ذکر شده برای حفظ انظمامات و اجرای مقررات و تنسیقات راه آهن پلیس انتظامی مخصوصی تشکیل میشود که وظایف آن بموجب نظامنامه مصوب هیئت دولت معین خواهد شد و در نظامنامه مصوب ۱۳ بهمن ۳۱۴ پس از ذکر تشکیلات حدود و وظایف اختصاصی پلیس انتظامی را دارای حیثیت و اعتبار افراد شهربانی قرار داده و پاسبانی راه آهن بموجب ماده ۱۰ نظامنامه مزبور مکلف در حفظ امنیت خطوط راه آهن و مصالح و ابار و ابنیه و اموال و محصولات و کلیه متعلقات و مسافری آن و موظف اند در حوزه راه آهن مراقبت بعمل آورده و متخلفین از مقررات و مرتکبین جنحه یا جنایات را جلب و پس از تحقیقات مقدماتی بایرونده آنها تسلیم مقامات قضائی صلاحیت دار بنماید و بموجب ماده ۱۳ عملیات پاسبانی راه آهن محدود خواهد بود بجزیره راه آهن که حدود و علائم آن با علائم و انهار و آبرو ها و غیره معلوم خواهد شد .

۲- اداره کل تجارت بر طبق ماده ۱۸ دی ۳۱۱ مکلف است اوزان و مقیاس های لازمه را مطابق اصول متری تهیه نماید و برای نظارت در اجرای قانون و برای اینکه معلوم شود تغییراتی در اوزان و مقیاس ها و قیاس و ترازو ها که استعمال میشود حاصل شده یا خیر و اینکه اوزان مستعمله از اوزان مجاز است یا نه اداره کل تجارت باید علاوه بر تقمیش اولیه همیشه اوزان و مقیاس ها را در محلی که قانون بموقع اجرا گذاشته میشود لااقل سالی یک مرتبه تقمیش نماید و ماده ۸ نظامنامه اجرای قانون مزبور چنین مقرر داشته در هر موقعی که تخلفاتی از قانون و این نظامنامه راجع باوزان و مقیاس ها کشف شود باید مامورینی که از طرف اداره کل تجارت مجاز باشند مراتب را بموجب صورت مجلس تنظیم شده بنزدیک ترین محکمه صالح برای تعقیب و مجازات قانونی اطلاع دهد .

فرق بگذارند نیز شرط است که همیشه مراقب کار و مستعد برای تحصیل اطلاعات و اخبار راجع بجرمها و رفتن بمحل وقوع جرم و حفظ آثار و بقایای آن باشند و نظر با اهمیت وظایف مزبوره است که از طرفی قانون تمام وسائل لازمه و ضروری را برای ایفاء و انجام آن بمامورین فوق واگذار کرده و از جهت دیگر برای حفظ و سیانت حق متداعیین و حقوق عمومی آنان را مقید به قوانین و نظاماتی نموده و مجازات های شدیدیه برای متخلفین مقرر داشته (قانون متمم قانون مجازات عمومی مصوب ۲۷ تیر ۳۱۰ صفحه ۱۱۰ مجموعه سال مزبور هر گاه مامورین کشف جرائم بنا بر نظریات خصوصی و اغراض شخصی بی تقصیری را مجرم یا مجرمی را بی تقصیر قلمداد کنند یا برای مستور نمودن و احقای جرم مواضع نموده و یا کیفیات مخالف حقیقتی را قائل شوند از دو سال الی ده سال بجنس مجرد محکوم خواهند شد نیز در صورت مساعدت و سهل انگاری در اجرای وظیفه بمجازات اداری محکوم خواهند گردید)

ضابطین عدلیه در ماده ۱۹ قانون اصول محاکمات جزائی باین ترتیب شمرده شده اند ۱- مدعیان عمومی ابتدائی و معاونین او ۲- مستنطق ۳- کلانتریهای شهربانی و قائم مقام آنان ۴- افسران امنیه

در ماده ۳۷ قانون مزبور سابقاً کد خدا در عداد قائم مقام کلانتریها ذکر شده بود و پس از تغییر و برداشتن این کلمه (کد خدا) از ماده مزبوره در قانون متمم اصلاح اصول محاکمات جزائی مصوب ۲۶ ر ۷ ر ۳۱۱ صفحه ۲۵۱ مجموعه سال مزبور مجدداً در قانون مصوب ۸ دیماه ۳۱۴ صفحه ۲۲۳ مجموعه سال مزبور بعضی وظایف سابقه باو محول شده که بعداً بیان خواهد شد و بنا بر این جزء ضابطین عدلیه محسوب است همچنین نایب الحکومه های مجاز از طرف وزارت عدلیه و امین صلح و ماموز صلح ناحیه بر حسب قانون مصوب ۲۴ تیر ۳۰۹ (مذکور در صفحه ۱۳۳ مجموعه همان سال) در جنحه های مهم و جنایات قائم مقام مستنطق تراز داده شده اند و علاوه بر مقامات و اشخاص فوق بر حسب استقضائی

چنین قانون یا نظامنامه از طرف هیئت دولت اطلاع نداریم و شاید در آتیه وضع و تدوین گردد.

نیز این مسئله را باید تذکر داد که افراد آژانها و امنیه از ضابطین عدلیه محسوب نیستند و گزارش آنها بکلانتری های شهر بانی در رسمیت و اعتبار بمنزله گزارش خود کلانتری ها نیست ولی چون از مامورین دولت اند میباید گزارش آنها مورد تعقیب و تفتیش و مذاقه کلانتری ها واقع شود.

بالجمله مدعی عمومی ابتدائی بموجب ماده ۱۹ قانون اصول محاکمات جزائی رئیس ضابطین عدلیه است هر چند مأموریت مخصوص او اقامه و تعقیب دعوی جزائی در محکمه میباشد ولی چون در غیبت مستنطق مکلف بتفتیش و تحقیقات است او نیز جزء ضابطین عدلیه و رئیس آنان ذکر شده و در قانون تشکیلات جدید سمت ریاست و نظارت ضابطین عدلیه بمدعی عمومی استیفاء تفویض شده است (ماده ۵۷ کابینه ضابطین عدلیه حتی قضات تحقیق در تحت نظارت و هدایت مدعی العموم استیفاء انجام وظیفه می نمایند و همچنین کابینه اشخاصیکه باید بموجب قانون یکی از وظایف ضابطین عدلیه را انجام دهند از این حیث در تحت نظارت مدعی العموم استیفاء خواهند بود)

و مقصود از این نظارت همان مراقبت کامل و مساعدتهای معنوی و راهنمایی های حقیقی است که باید از طرف مدعی عمومی نسبت بضابطین مزبور بعمل آید و هرگاه در مقام عمل دچار اشکالات و سوء تفاهم شوند میباید تعلیمات لازمه را از مدعی عمومی بخواهند و لازمه این نظارت و هدایت آنستکه در صورت مشاهده مسامحه و سهل انگاری یا تقصیر در اجراء وظیفه مدعی عمومی میتواند اختلالات لازمه را نموده اقامه دعوی بر آنان بنماید.

در باب وظایف هر یک از ضابطین مذکور در ماده ۱۹ فوق در آتیه علیحده گفته گو و بحث خواهد شد
محمد صادق بروجردی

۳- در قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۶ اسفند ۳۰۷ در مورد مالی که موضوع عایدات دولت است برای مرتکبین قاچاق مجازاتی مقرر داشته و در ماده ۳ قانون مزبور مأمورین وصول عایدات را مجاز در تفتیش آن قرار داده و معین است مامورین مزبور در ایفاء این مأموریت بمنزله ضابطین عدلیه اند.

۴- مطابق ماده ۱۱ قانون مجازات مرتکبین قاچاق تریاک مصوب اردی بهشت ۶ مرداد ۳۰۷ در موقع کشف تریاک قاچاق مامورین کشف مکلفند اشیاء قاچاق را توقیف و صورت مجلسی با حضور شهود و مطلعین تنظیم کرده و بامضاء حاضرین رسانیده و در ظرف ۲۴ ساعت از تاریخ تنظیم و امضاء ببار که بدایت یا نزد مستنطق یا امین صالح ارسال نمایند.

۵- مامورین گمرکات سرحدی که بمدعی تفتیش تذکره هستند بموجب قانون تذکره مصوب ۲۰ دی ماه ۳۱۱ (صفحه ۳۴۰ مجموعه همان سال) بمنزله ضابطین عدلیه در این مورد هستند.

۶- همچنین کاشفین و مامورین سرحدی نسبت باجناس ممنوع الورد بموجب قانون راجع بجلوگیری از اجناس ممنوع الورد مصوب ۳۱ خرداد ۳۱۱ (صفحه ۱۴۰ مجموعه سال مزبور) قائم مقام ضابطین عدلیه هستند

۷- اطبای صحنی و آبله کوبان ثابت و سیار بموجب قانون مصوب ۱۱/۱۱/۱۱ (صفحه ۳۸۶ مجموعه سال مزبور) بمنزله ضابطین عدلیه در این خصوص شمرده میشوند

۸- مامورین حفظ مقره و سیم و تیر تلگراف در مواردی که گزارش از مرتکبین در خصوص ورود خسارت برای تعقیب در محاکم صالحه میدهند بمنزله ضابطین عدلیه اند.

در بعض از قوانین خارجه ناخدای کشتی های تجارتهای را نیز بمنزله ضابطین عدلیه در جرائمی که در کشتی ها واقع میشود ذکر نموده اند ولی تا کنون بوضع